

una alteració de *palanca* sota la influència de *pou* (AORBB III, 48), o millor de *poal* (AlcM), puix que de fet hi ha un *poal* o galleda, i no sempre és poa d'un pou, sinó de canals, estanyats etc. En suport de la idea es pot adduir el fet que cap a CastPna. sembla que del mateix en diguin *pou de palanca*: a la Pobla Tornersa em deien que hi ha una «senieta que regaven amb una palanca»; i a Xodos, un mas que en diuen «maset del Pou de Palanca», que alguns ho contrauen com «del Pou-Palanca». La variant amb *-l-* reapareix també en parlars occitans: *pousâlânco*, *-lânco* «bascule de puits» en una part del Roergue (Vayssier); si bé allà les formes amb *-r-* són no sols les úniques documentades antigament, sinó avui de bon tros les més esteses.

D'altra banda es comprèn que, tot havent-hi part de veritat en l'explicació d'En Moll, això no és pas tot. No tant perquè hi ha variant *po(a)lenca* (BDC xx, 53), segons AlcM a Llofriu, Llambilles i Caçà, amb aires de tenir un sufix diferent del de *palanca*. Sinó més perquè la *-r-* del medieval *pozaranca*, i de la forma cat. predominant, no s'explica fàcilment per cap combinació amb *palanca*: ¿diríem potser que a *poaranca* només hi ha passat l'acabament de *palanca* (sense la *-l-*) i la resta ve de l'infinitiu *poar* i el futur i condicional (*poarà*, *-aria*)? És força inversemblant, aquesta intrusió d'una *-r-* desinencial; i d'altra banda el mot es presenta amb altres terminacions a la major part dels parlars occitans i alguns d'Itàlia, i totes són amb *-r-* o sense la *-l-*.

Una forma *pozaraca*, sense la *-n-* ja apareix en dos docs. medievals (tots dos Provença, segons crec, i S. xv, PSW). I és la forma consagrada per Mistral en passatges molt coneguts de les seves obres, com la famosa escena dels Liris d'aigua de la seva infància, al *Valat de la Pousoraco*: «Darrié lou Mas i' avié 'n valat, long dóu camin, que menavo soun aigo a nosto vièio pousoraco ---» (*Memòri e Raconte*, ed 1928, pp. 15 i 18); «l'esfraïouso pousoraco --- vaquil que raco, a bèu rajòu», *Nerto* I, 165 (traduït «l'effrayante noria se met à vomir ---»); aquesta connexió amb el verb *racà* 'escopir' (que ens explica per què ell grafia *pouso-raco*) és impossible naturalment com a etimologia veritable i no crec que hagi pogut influir gaire en la història del mot; de tota manera interessa la seva nota: «ancienne machine hydraulique qui sert à monter l'eau pour l'irrigation des terres; sa grand roue, d'apparence fantastique, qui criait en tournant, est généralement remplacée auj. par une chaîne».

En tot cas és una variant amb gran extensió en els parlars vius: «*pouzaraco*: grand puits, puisard» a Castres (Couzinié), id. a l'Albigès «puits d'où l'on tire de l'eau au moyen d'une bascule» (Gary), Tolosa *pouzaraco* «citerne, creux où l'on trouve de l'eau» (Visner), *pouzoráco* «petit puits ---» com a forma del Segalà (roerg., Vayssier, s. v. *chompo* o *pousaranca*), Carci *pouseraco* «puisarde» (Lescale). I a l'Aude (prop d'Illhes) hi ha un mas *La Pouzeraque*, ja anomenat en el S. xv com «Fontem vocatam *La Posaraca*» (Sabarthès). Això es prolonga encara pels Alps del Nord del Piemont, més o menys fins al Ticino i el lllindar dels

Grisons: *pùtsaràcia* f. «pozzanghera, pioggia e neve mischiate» a la Vall d'Antrona (*BbZRPb*. LXXIX, 171), *potseràcia* «pozzanghera, piú piccola della lancia» a Val Verzasca (Hubschmid, *Fs. Jud.*, 1943, 254); i a Leggia, prop de Roveredo, hi ha un pasturatge anomenat *Potsarák*, amb algun altre cap a la Mesolcina (però ja no en domini romanx o engadinès, segons el Planta-Schorta).

Amb les formes italianes trobem un sentit bastant diferent, car no es tracta de cap aparell sinó d'un basal: sens dubte una cosa no és incompatible amb l'altra; però en tot cas aquí el significat coincideix amb el de l'it. comú *pozzanghera* «pozza d'acqua motosa o sporca», que ja apareix en algun text toscà del S. xiv (potser XIII?); i així mateix, sovint, des d'autors toscans ben coneguts de la primera meitat del xvi. Rebutjo, però, sense vacillar les conclusions d'un article dels Kahane (en *Language* xx, 1944, 77-83), que a base d'aquest mot italià volen partir d'un suposat *PUTEACULA, que començaria ja per ser inacceptable en llafí des del punt de vista morfològic (-ACULUM és sufix deverbals, i del masculí PUTEUS no podria venir, amb caràcter diminutiu, si de cas, sinó un derivat en -ICULUM); tampoc convé al significat de les formes oc. i cat.; ni es pot defensar fonèticament llur combinació (a base d'una variant *pozzàngola* que no és més que del Montale de Pistoia, i sense tampoc explicar, amb tot això, la *-n-* italiana) que la *-r-* de *pozzanghera* obeís a la fonètica lombarda, i que des de Lombardia el mot vagi passar manllevat més enllà dels Alps, amb un inexplicable trasllat de l'accent; i finalment, fins al català i fins a Sicília.

En fi hi ha encara altres variants sufixals sense la *-r-* ni la *-l-* que s'estenen fins molt lluny: *La Pousaque*, *-z-*, en tres llocs de l'Aude (docs. ja 1307 i 1311) (Sabarthès), *pouzàco* variant de *pouzaraco* en el Roergue (Vayssier), *pusaque* en el Tarn (Nègre), *pouzaque* apellatiu en el gascó del Gers, i com a topònim molt repetit en el NE. d'aquest dept. (entorn de Condom), Polge, *Mél. Phil. Gers*. 1964. Molt més lluny a l'O., hi ha una freguesia de *Poçacos* a Tras-os-Montes (a Valpaços, SO. de Bragança), nom estudiat per Silveira (*RLus*. xxxiii, 245); i simètricament, a Itàlia tenim *pottsága* a Velletri (*REW*, 6871a, 6877), que no solament és 'bassal' com l'it. *pozzanghera*, sinó també 'cisterna d'aigua de pluja' a la manera oc-cat.

En aquest tipus sense *-r-* ni *-l-* internes, hi ha formes amb el sufix *-anca* com en català, com sigui que tenim *Les Pousanques* lieu dit a Villeseque de l'Aude (ja *Posancas* l'a. 1262), *La Pousanque* un altre a Fenouillet (Sabarthès), i *La Pozanca* nom de lloc d'Alins de Llitera, 1965. Per al sufix *-ANCO-* de nissaga pre-romana (bastant incerta però probablement indoeuropea), veg. el que en dic a *TopHesp.* II, 186-7. ¿O és que, tenint en compte la insinuació d'un origen etrusc del ll. *puteal* en Ernout-M., hauríem de pensar en un origen pre-romà de tot el mot sencer? ¿Potser un *PUTEACA turrè, encreuat en part amb PUTEALIS, i en part amb sufix *-ANCA* o *-ARE*? Això ja em sembla imprecís, i no sé si temerari, però tanmateix no ho podem